

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 35.

Fylke: Sogn & Fjordane

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Fjæster

Emne: Ølbrygging

Bygdelag: Stordalen

Oppskr. av: Luene Myklebust

Gard: Veiteberg

(adresse): Veiteberg.

G.nr. 18 Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Anders Kvebergsen Veiteberg, Kinnmann, Kir

1-3.

SVAR

A. No bryggjar i vår folke maltöl, utan i særskilde kve på eit par bråk

2. Folke kveppar greitt ølbrygginga for det var vanleg til borsøl fram til 1910 og i brudlaup lenge

3. Det var religiøse verkjingar 1880-åra som skapte motstand mot brumestikkane, som likend budt seg i laga, berleg brudlaup til 1914, då loven vart skipta og alle dei unge gjema inn der siste brudlaupet med öl i, var 1916

4. Overgangstida elheyrå hadde dei cirkefølj i brudlaupa, røsprikk, men godt.

Og for bryggja kinn 1900 for Soluberg på Skei öl av kandsistøkker, utan kvepp og malt. Men med gjær i

5-6. Tomleus heimebrygg i vår brukte - utan kvepp i desse overgangs brudlaupa i 1920-åra. Under siste krigen litt vorterøl blande med beis.

2.
B. 7. Hüsforen var det som bryggje
Men i Breim der kvinnene gjer
all stog arbeid bryggja z drakt
koma til hos Gåsemyr, når mannen
var borte og skule.

Til store lag; brüdtøp og gravferd,
hjelpete 2-3 av grannane til med
brygginga, andre laga bista og hinc
grov grefsta ved kyrkje.

- Elles måtte nokon i husest hjelpe
for når han kløyvde maltet på
kverna eller ved Meiskinga.

8. Anders Helgeim for mykje dring
og bryggja til store lag. Han brukte
seie når det var tinnu arbeidet
og ölet prøvt: "Guds stige lov at
ölet er godt!" (Guds stige lov, da
lizz no på da!) - Det var sküm-
met som fortalde at ölet var godt.)

- Samlis når han varst full eller
oppskoka: "Men Guds stige lov, da er
no godt di!"

9. Hüslystane bryggja kvar for seg
fr. På stükken har det no vone
ön ymse med det. Ein leigg nokon
til bryggje for seg, nokre stykke.

10. Bryggja serlez til jul her, - z
eit anker kvinne vare til vironna
(pløzen). Andre bryggja til pløzen,
sälis for: Kalleim Andersen Tvedberg
Sä bryggja dei til virma (höyma)
Elles bryggja dei litt til barsöl
Bassens kona måtte ha ölost
Det var som medisin, det.
Til gravferd måtte ein bryggje

3.
Ein kunne aldri vite når nokon
døydde, difor hadde far alltid
malt ferdig. Og så var det til
brudlaups, der bryggjunga har
halde seg leyst

11. Til vanleg bryggja ein lweg
malt = 1/2 tunne öl, ell. 2 auker
Men til brudlaup og jordeferd
minst ei stor tunne ell. 2 tunner
Og ofte bryggja dei 2 ell. fleire
gonger framfor brudlaup -

12. Dei løypte al frå jul til pløgen.
Andre hadde öl ståande stådt
Ola Crepstad hadde öl på flasker
som var fleire år. Eg fekk 2 års
gamalt öl av han, til løn for ei keine.
Men han hadde like avgangor an.
Men det ser ikkje ut til at det var
vanleg å ha öl ståande for gjester
Til dei hadde rymske, kjøt og smør, ost.

13. Maltet. Folke dyrka herve her
Men hadde stundom litt kornle (bygg)
ell. kammalt korn (blanding).

14. Hadde dei hovt på beker eit år,
siddede dei litt kornle der året etter
Eles kjøpte dei dansk bygg med
handelskarar som reiste til byen, og
stundom herre småbygg som hadde
mindre marg. Men dei greidde
seg godt med herve, som gav
lite, men godt öl.

15. Beste havren gjekk til sikorn
og græs, og så malt. Brødkornet

4

4

Künne vere klenare, jannuel liltetom.
Dei künne leggje merke i kornstilet for
godt korn.

16. Melket la ein i bløyt i slva,
i sekke, eller det stod under vatn
elles, og bytke vatn når det troyst.

17. Mätte lizzje i slva til det var godt
bløytt.

18. Vart så loyt på slvebakken til å gro
Ein smidde då sekken no g di,
so groven stakk utover strien.

19. Så vart det loyt i meltekannen
eller utover berget om sünaren
Far forvornelta alltid. Melte
tjåksta med peikefingen, pressa
det litt, og la åkle over det,
eller fuktig haln

20. Men det var eit stio, arbeid
å riva oppatt denne forva.

21. Andre laüsmelta det i små
kångar og rörde i det med
handa, ein gang for dagen.

22. Caüsmelting.

23. När det kom grøn spire, di tok
dei det (ell. groven var passe lang (1cm))

24. Ein sa det tok til å åle ell. gro.

25. Det grodde i åtte dagar.

26. Fåna greker dei vekte mellom
fingrane

27. Elles vart ålet grüte (av rot og grov)
Di reinare korn (malt), di blankare of.

28. När mallet vart turska, for fåna
av. Sist turska ein det i eld kuset,
på turskehella for korn. Hella måtte
ikke vere varmare enn handa künne tale

28-29. Elles tūrka ein det: jarn =
skuffer, som ein sette under omnen.
på kella i røykrommen eller over
omnen og vedtarren ved sida,
eller på loftet (kummen) over
stova og på beken i stova.

30-31

Det heiter å kloyve malt; d. s.
di grovare, di betre.

32. For fint malt ville leggje seg
på roshene.

33. Malt hadde ein ståande om
nokon skulle dæne. Dei tūrka det
då om tømaren på berga.
Elles tūrka dei det i trebasar

D. Himmle fekk dei heim frå Bergen
med skinnhandlarer og kloterhandl.
Her var det Olaus Vikene, som
skaffa himmle, for det kom luttilet
på Skei King 1890.

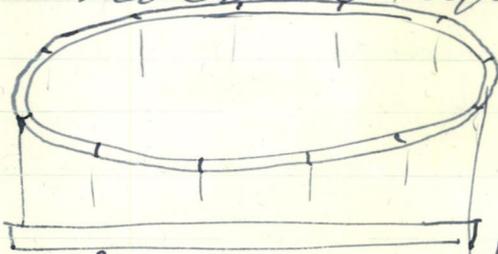
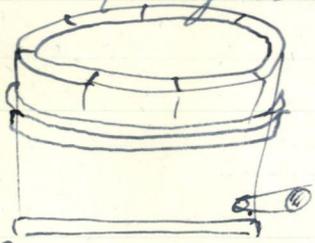
35. Dei dyrka iltige himmle her for.

Men i seinare år sunne. T. d. Larsen
i Mykleboot. Han hadde den og som
pyntplanter rundt alle glas og dører
på huset sitt. Og såleis og på Veiteberg^{en}

36-37. Det var eine -foze som vart
nyttå i ilet tier. Flomjegras veks
her, men kor mykje det vart nyttå
i al, veit'kje ein. Truleg nyttå dei
og hermansgras (perikum) og tryllik
Men pors veks iltige i denne lutt av
bygda.

E. Brygginga.

38. Det var rostene og gilen, skarstål
ölsil og mesketroer, dei nytta

Rostene mindre siar som stad
på beuken. Gilen kjempestor
så, som ein no nyttar mest til
å salte kjøl og fisk i.

39. Kjerulda var reingjorde med eineloge
av kløyvde eineljeppar og einelbar
kraftig tjukk og varm lag, skalke
og riste ein Kjerulda i. På same måte
reingjer ein elles ryomekkane emor.
Ein får samstundes god smake på
Kjerulda med eineloge.

40. Til sil i rostekjere nytta ein
skarstkåla med ein halvvisk
omkring.

Andre lar

eineljeppar,

som kjerne vere kløyvde, i
botnen av rostene med einelbar
oppå, istaden for skarstkåla

41. Kjerne bruke auna tre om ein
Tapphålet var i staven på
rostene. Forutan tappar i høl
nyttå dei tillegge trekravar dei
kjøpte, og av marring.

42. Nyttå lurre eineloge til brygging

43. Gamal sine (kløyvd opp) med
ritseleg bar skulle det vere.

44. Ein meiskea malhet i gilen. To
mann stod på kvar si side og rørde
i med kvar si meisketro, ell. meiskeår
Heldt så bladet opp og såg koss del
rann av åra. Slo log i riban
å sile, helst.

45. Dei kalte dette i meiske

46. Og kontroll. tjukkna når det rann av koss

47. Skulle stå i kjenel til godt utvatna.

48. Ha så sil åkle over i medru.

49. Så auste ein meiskeu opp i gilar;
rostene og skvetke på skiler
av sineloge eller med einelvister

50. Hadde to tømestjalar sineloge
til ei tømme of i eit porooger malt.

51. Det stod so i rostene til
det hadde sekna seg (søkke)

- Så tok ein til å dagge på skvetke.

52. Na kom vötr - vötr

53. Det skulle reune fiut, sakke

54. Vötr var søtt og godt. Kümme
kaga sirup av det. Og dei laga
ost av det som var kåkare:

Roste seg - oste. Han var brün
og stod i former. Det siste
av vötr som var künnt, var
til det ålet dei kalla ette laget.
ell. spillal det heitte på utsal.

55. Ein tuppna av rostene i bytter

56-57. Kossa ein del vötr i gryte
med kümle og sila i ein
grov tresil m. hol i
botnen og einelvit til silar
Ein kümme og ha helme sil; ründ
med björkeboger til sildrüs
(sil-år)

8
Sa fände ein i gilen bytlevio

8.

58. Var vörel sökt og hjukt, fekk ein herket
il. Men linnula gjorde sitt, so det gjelde
til hovudet og ein fekk hovudverk.
a) Dette var godt il (b) Så kom
"Etbelayet."

59. Det som var i gjeen i Eostene,
var drav ell. meisk (det siste
best fir det var ublögtt på Rostene
60. Wrovet var aldri kasta, men
nyttla til dravbröd, som dei hadde
i brüdlaupt vört; Men eg veit
"Ije om det var ehe." - "Ikke godt
Men godt svine- og keske for.
Det gæst å berga det fra å surne,
med å byte vatn på det.

F. Gjering et. (Det skulle ha
mjälkevannen (30°C) vör gjöra
gjestre vort sett til. Var det
kaldt ell. varmt ville ikke
gjöra take. For nyttla termometer,
men eg såg ikke hva det stod på.
Gilen stod i kjellaren eller eldstuet
med fjäler under. Rostene på beken

62. Vart det for kaldt, tok ein noko
av vörelt og varma det i kjel eller
aryste. Dei sa gjör-gjöra ell. gjör

64. Gjöra hadde dei på ein sine-
kave oppunder take, bläyble
ho so i ei skäl vatn og sette
denne skäla ned i gilen. Då kom
det grunge i. Det øste og sänd som
det var attmed sjäen, og ville gå over
gilen.

Det var nysjälkevarmen ein gjekk
nit frå her an.

65. Cullen vart dekt med 2-3 åklar

66. Og stod så - alt etter mengde-
minst eitt døger.

67. Så måtte det kverja gå. Di leger

det gjekk, di kraftigare vart det

- Ville det ikkje gå, kom ein i ei lei

knipe. Såleis i jordeferda til gamle-

Tone. Dei laut selje til ny gjær

Og då det endi ildige gjekk, laut

dei på gardane g låne breimevin

: Dette var eit dårleg merke! Men

så var no an kjerringa fylen.

68. Knebeste gjera var den som

flaut opp. Soleis var helst

nyare gjær. I gamle dør la

ho seg helst på botnen. Men

til varing tok ein likevel litt

av hae deler. Ny gjær skünna så

at ein laut flytte ho til sides for

o ja botnen i gilen. Botnugjær.

69. Gjera vart vara på flasker:

dei sette under vatn, helst i

versle vatn. Ho kunne då stå

seg kor lenge det var, om korken

heldt. Patentkorkar gode.

Elles vara dei gjær på halmvist

ell. sinekevist, stråte gjera

utover bröteivar, türka ho

på botnen av ein ask,

Samla ho tür i ein

papirpose. Sto aldri künula

medi för vatret var åb gjera. Og

künula måtte ikkje vere for varm.

8035

To. Baxten like gjørbovid her. Kauskje til júl og serlege tiene. Felle seg litt oljor og mytta elles surdeig, vara i mjøl.

71. Fersk gjør felle ein med dei som sist bryggja. Til júl bryggja den sine etter den andre og lanche hos siste

72. Dei skote iulje öl for det var stogga, elles tünne det ase i tünne I brudlaupet var det dårleg öl i ei tünne. Ho laut stå til for felle fat i sunnhetsalt å ha i.

73. Dei skoka - ~~skoka~~ - har skajskje og var opp skoka.

74. Til júl var det dreuzene her på garden som var oppskente. Dei ville då laga det se at dei til slutt møttest i same stova. Difor sa mor til dreuzer: "Dü mü'kje lage det so at dü kjem her sist!" Eg sag aldri dreuzen påverka utan den kvelden.

Före brudlaup var det stor oppskoke På Befring 1907 heldt Kr. Amot brudt. for dottera. Tidleg ein morgon var han rindt til 9 grammar 18 kammer il = 4 liter for kvar. Så gjern Korau på garden laus på å kroyre maldreiner i åkrane. Det gjerna med mykje moro og snakk. Son til Amot var dreuz hos grammen: "Nei sjå han far!" Då stod Kr. Amot og skasta spadane med moid i tjula. Han rebbta seg, strauk stjeddget og passa seg betre for grammane. Han bryggja elles ein gong til före brudlaupet.

8887

11.
Det siste ei brún gjorde i kvardagsklar
br. aftan var å vere rindst til gramene
Kvar ein ask ell. stril med mjølje
(flat m. flaktkind) til ungdommen
som sat heime den kvelden.

75. Smaka på ølet; sien med uore
g gramor. Så sila ein det på
tunna gjeuom det store spånset
i ein ølsil av tre, lagga eller
utgraven med tukt g silhår i
Boru g kvinn falls smaka på vøket

76-77. Oppsøka ved fül g fine
brüdlamp, når dei fryggje fleire

78. Når dei bryggja for seg, var det
helst i stilla. G dei stok om rusta

79. Ja, folk smaka på ølet, så dei
kjende det: Ginstjeloo at ølet er godt,
om 'n no var full av det.

80. Mätte vere bom rom under spånset
Mätte med langestonga (finger)

81. På rein tunne i kjellaren kunne
ølet stå seg almi så lenge, på flasker
i ørevis 82. Mätte vere kjøly i kjellaren

81. Meiringer g trü.

83. Tuzen lyserrand, brunt lyst.
Ein skulle sjå rosene i bobnen på
bekken. Pl som itege depte gvara, var
gritt g dæly.

84-85. Det var no stein at ølet var
veikt, Etteloz! Kalla. Det galdt all slags
brygging.

86-87 Wärløz öl kom av a) mellinga
b) dælyz fürking, mügn a) Fuzje slept gvara

7398

- d) Herve gav sterket öl, men lite. Därlig Korn - därlig öl, t. d. småbrygg.
- 88. I lag spente karane kortli varmen så gneistane fäuk. Om öllet var godt skulle det då bli släkenskap av.
- Kjökemeisteren (Gjellmannen) heldt ånga med slik opacking, åtvare.
- 89. Skak o frost om natta. Og serleg var det i seinare år då olbryggjere ildege var velsett her.
- 90. Det var alltid stillt i kuisel under gjeringa.
- 91. Fleire noka serleg om juleöllet av.
- 92. For krossa drivene, og hadde Gja i høystulek julaptan
- 93. Til jul bryggja dei ildege ~~de~~ Solsmii. Wiffr galdt det ha malket ferdig, for det var uvist om kveruane gjekk då. Beshefor tungsar elles at dei kløyvde malt på handkvern i sperrestova til jul. Sette såen under beten med kvernsleimane oppå og ei tro oppi beten. To karrar - ein på kvar side sveiva beten her. Dette var i naudfull

H. Mjöd.

Far laga rusefritt öll av kaudissulder 2 gong. Elles like brukt. Men det høyrest ut til at A. K. Veiteberg er fortruleg med ordet mjöd laga av sukker ell. sirup.

"Maltekestrakt tilrikt for meg av A. Bugge." Mjöd best for kvinn folk ja.

8887